

Õiguskantsler

Teie 16.04.2025 nr

Meie 09.05.2025 nr 7-4/250921/2503340

Õigus isa vanemahüvitisele

Lugupeetud avaldaja

Kirjutasite, et kavatsesite jääda pärast lapse sündi isapuhkusele, kuid loobusite sellest, kuna olite lapse sünnile eelneval kuul asunud tööle uue tööandja juurde. Arvasite, et isapuhkusele jäämine võiks seada Teie uue töökohta ohtu, sest isa vanemahüvitise saamise ajal ei tohi töötada. Otsustasite loobuda isa vanemahüvitisest ning hakata kasutama jagatavat vanemahüvitist, mille saamise ajal võib teenida sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Märkisite, et Sotsiaalkindlustusameti iseteeninduses isa vanemahüvitisest loobumist ei kajastatud ning Teile kuvati endiselt isapuhkuse saamise võimalus. Selle põhjal eeldasite, et Teil on võimalik isapuhkust kasutada ka hiljem. Ühtlasi tegite ettepaneku, et seaduses sätestatud isapuhkuse regulatsioon võiks olla paindlikum ja arvestada vanemate tööelus ette tulevaid muutusi.

Isapuhkuse kasutamise paindlikkus

Isal tekib isa vanemahüvitise saamise õigus 30 päeva enne lapse eeldatavat sünnikuupäeva. Isa vanemahüvitist on õigus saada 30 kalendripäeva ([pereküvitiste seaduse](#) (PHS) § 36 lg 2). Isa vanemahüvitist võib saada üksnes isapuhkuse kasutamise ajal, kui isapuhkuse andmed on kantud töötamise registrisse (PHS § 36 lg 3). Tööandjal on õigus keelduda isapuhkuse andmisest lühemaks perioodiks kui seitse kalendripäeva ([töölepingu seaduse](#) (TLS) § 60 lg 1). Kuid kui see tööandjale ja töötajale sobib, siis lubab seadus kokku leppida ka nii, et isa kasutab oma isapuhkuse päevi korraga lühemat aega, näiteks võttes iga reede töölt vabaks (vt [töölepingu seaduse selgitused](#), 2024. a, lk 152). Seejuures saab nii isa vanemahüvitist kui ka jagatavat vanemahüvitist kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni (PHS § 34 lg 2; § 36 lg 4).

TLS § 93 sätestab, et isapuhkuse kasutajaga ei tohi töölepingut üldjuhul üles öelda. See põhimõte tuleneb Euroopa Kohtu otsusest. Selle otsuse kohaselt hõlmab töölepingu ülesütlemise keeld lisaks töösuhte lõppemise keelule ka keeldu teha ettevalmistavaid samme töölepingu lõppemiseks, sealhulgas asendaja otsimine ja leidmine (vt [töölepingu seaduse selgitused](#), 2024. a, lk 213).

Seega võimaldavad seadused kasutada isapuhkust paindlikult: kas järjest või osade kaupa, olenevalt pere vajadusest.

Isapuhkuse eest on õigus saada isa vanemahüvitist PHS-i alusel. Isapuhkuse ajal eeldatakse, et isa ei tööta ega teeni tulu. Selle tingimuse üks eesmärke on toetada hoolduskoormuse võrdsemat jaotumist vanemate vahel (PHS-i [seletuskiri](#), lk 15).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Vanemahüvitisele on üldjuhul õigus mõlemal vanemal (vt lähemalt PHS § 4). Emal on jagatava vanemahüvitise saamise õigus pärast ema vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist. Isal on jagatava vanemahüvitise saamise õigus pärast isa vanemahüvitise saamise õiguse lõppemist (PHS § 37 lg 3). Pärast kummagi vanema individuaalse õiguse lõppemist tekib mõlemal vanemal õigus jagatavale vanemahüvitisele.

Vanemahüvitise eesmärk on tagada asendussissetulek inimesele, kes kasvatab alla kolmeaastast last või lapsendab lapse, ning soodustada töö- ja pereelu ühitamist. Seetõttu ei saa Riigikogule ette heita, et seadus motiveerib jagatavat vanemahüvitist kasutama seda vanemat, kes on lapsega kodus. Vanemad saavad omavahel kokku leppida, kumb neist parasjagu peamiselt lapsega kodus olemisele pühendub ja vanemahüvitist kasutab. Keelatud ei ole see, kui pere majanduslikel kaalutlustel otsustab hüvitise saamise korraldada teisiti. Sellisel juhul tuleb aga arvestada, et lapsega kodus olev mittetöötav vanem võib ilma jääda vanemahüvitise saajale ette nähtud sotsiaalsetest garantiidest (nt ravikindlustus, kogumispensioni täiendavad sissemaksed).

Seetõttu leiame, et Teie nimetatud asjaoludel ei ole põhjust pidada vanemahüvitise maksmise süsteemi lubamatult jäigaks. Esiteks seetõttu, et seadus võimaldab kasutada isapuhkust paindlikult – kolme aasta jooksul. Isa ei pea lapsega koju jääma, kui see tema tööeluga ei sobi, kuid talle on antud võimalus seda teha ning sel ajal on isale tagatud soovimatu töösuhte lõpetamise vastu erikaitse. Teisalt ei ole isal kohustust taotleda jagatavat vanemahüvitist enne, kui ta on ära kasutanud isapuhkuse ja isa vanemahüvitise.

Niisiis ei saa õiguskantsler praegu põhiseadusele tuginedes Riigikogult seaduse muutmist nõuda. Sotsiaalsete õiguste tagamisel on Riigikogul avar kaalutusõigus. See on tingitud sellest, et sotsiaalpoliitiliste valikute tegemine sõltub olulisel määral riigi majanduslikust olukorrast (Riigikohtu otsus nr [3-4-1-12-10](#) p 58; nr [5-20-1](#), p 20).

Sotsiaalkindlustusameti iseteeninduskeskkond

Töite välja, et Sotsiaalkindlustusameti iseteeninduskeskkonnas kuvatav teave isapuhkuse kasutamise võimaluse kohta mõjub eksitavalt, sest olete oma isapuhkuse tühistanud.

Õiguskantsleri nõunik palus Sotsiaalkindlustusametil selgitada, millised võimalused on iseteeninduskeskkonnas kuvatava teabe parandamiseks. Nõunikule selgitati, et uue infotehnoloogilise arenduse kallal töötatakse. Kuni uue arenduse valmimiseni saab Sotsiaalkindlustusamet kuvatavaid andmeid muuta ka üksikjuhtumi kaupa koostöös infosüsteemi arendajaga. Sotsiaalkindlustusametist kinnitati, et nüüd on Teie iseteeninduse lehel vajalikud muudatused tehtud.

Täname, et sellest probleemist teada andsite.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise